

Traktat z Maastricht powołujący Unię Europejską spowodował uporządkowanie nie tylko struktur Unii, lecz także sposobu stanowienia przepisów prawa i organów powołanych do ich opracowania i ustanowienia. Skuteczną próbą opracowania ogólnych zasad regulujących wymagania dotyczące wyrobów są tzw. dyrektywy nowego podejścia. Podstawowe zasady nowego podejścia:

- przedmiotem harmonizacji prawa są przepisy odnoszące się do wyrobów wprowadzanych na rynek po raz pierwszy, dotyczące bezpieczeństwa, zdrowia i ochrony środowiska,
- przepisy te określone są w postaci wymagań zasadniczych przez dyrektywy nowego podejścia, wymagania szczególne zaś określają normy zharmonizowane z tymi dyrektywami.

Dla uporządkowania zasad, którymi powinien posłużyć się producent dla potwierdzenia, że wyrób wprowadzony do obrotu jest zgodny z wymaganiami, postanowiono, że producent:

- dokonuje oceny zgodności wyrobu z wymaganiami określonymi dyrektywą,
- wystawia deklarację zgodności dla potwierdzenia zgodności wyrobu z wymaganiami,
- umieszcza oznakowanie CE na wyrobie,
- w procesie oceny zgodności określonych dyrektywą wyrobów wymagany jest udział jednostki notyfikowanej.

Wystawienie deklaracji zgodności przez producenta maszyny bądź urządzenia i oznakowanie wyrobu znakiem CE powinno być jednoznaczne z zadeklarowaniem, że producent przeprowadził wszystkie wymagane działania związane z oceną zgodności, a wyrób spełnia aktualne wymagania – jest bezpieczny, oczywiście przy uwzględnieniu obecnego stanu techniki, i może być wprowadzony do obrotu na obszarze UE.

Dla ujednoczenia pewnego zakresu działań, a równocześnie dla umożliwienia obiektywnej oceny cech wyrobu określono w dyrektywach zakres oceny zgodności, w którym obowiązkowo uczestniczy jednostka notyfikowana. Jest ona nie-

zależna od producenta i użytkownika – tzw. jednostka trzeciej strony. Może nią być jednostka certyfikująca wyroby, laboratorium badawcze, jednostka kontrolująca. Uzyskanie informacji na temat zakresu działania dowolnej jednostki możliwe jest poprzez dostęp do elektronicznej bazy danych UE. Jednostki notyfikowane mogą działać na terenie całej UE, więc producent ma swobodny wybór, która będzie oceniać zgodność jego wyrobów.

Należy tu zwrócić uwagę, że nie wszystkie wyroby objęte są wymaganiami dyrektyw nowego podejścia. W tym zakresie istnieje bardzo wiele nieporozumień. Zadaniem producenta jest zidentyfikowanie wymagań, którym ma odpowiadać jego produkt, a więc ewentualne przyporządkowanie wyrobu określonej dyrektywie i/lub normie zharmonizowanej w taki sposób, aby rzetelnie przeprowadzić ocenę zgodności wyrobu. Całkowitą odpowiedzialność w tym zakresie ponosi producent. Jest to zgodne także z dwiema tzw. „dyrektywami horyzontalnymi”: 99/34/EC dotyczącej odpowie-

Bezpieczny park maszyn

Przygotowanie każdej maszyny na etapie projektowania, podczas produkcji, a także w trakcie jej użytkowania tak, aby nie powodowała zagrożenia dla ludzi i środowiska, jest bez wątpienia konieczne.

Wojciech Wójtowicz

działności producenta za skutki wadliwości wyrobu i 2001/95/EC dotyczącej ogólnego bezpieczeństwa wyrobów.

Ta druga dyrektywa rozszerza zakres odpowiedzialności producenta na wszystkie produkowane wyroby, szczególnie te, które nie podlegają dyrektywom nowego podejścia. Zobowiązuje każdego producenta do wprowadzania na rynek tylko wyrobów bezpiecznych oraz, na co warto zwrócić szczególną uwagę, jako producenta przyjmuje każdego wytwórcę ustanowionego we Wspólnocie i każdą inną osobę umieszczającą na wyrobie swoją nazwę, znak towarowy lub osobę naprawiającą produkt. Producentem jest również upoważniony przedstawiciel bądź importer oraz każda osoba zawodowo zajmująca się handlem.

Bezpieczeństwo w Polsce

Przystąpienie do UE jest nierozłącznie związane z dostosowaniem przepisów prawa krajowego do przepisów obowiązujących w UE. Przeniesienie wymagań dyrektyw dotyczących większości aspektów bezpieczeństwa maszyn w obszarze projektowania, produkcji, eksploatacji i obsługi do polskiego prawa odbywa się aktami prawnymi rangi ustawy oraz drogą rozporządzeń wydanych przez ministrów odpowiedzialnych za określone grupy wyrobów.

Dla większości maszyn budowlanych i drogowych szczególne znaczenie mają wymagania następujących dyrektyw: 98/37/WE dotycząca maszyn (zostanie zastąpiona dyrektywą 2006/42/WE), 2006/95/WE (dawna 73/23/EWG) dotycząca sprzętu elektrycznego, 2000/14/WE dotycząca hałasu emitowanego do otoczenia, 2004/108/WE (dawna 89/336/EWG) dotycząca kompatybilności elektromagnetycznej, przy czym dla większości maszyn zastosowanie ma kilka dyrektyw, co musi

być uwzględnione w procesie oceny zgodności. Równocześnie stopniowo wprowadzono do stosowania w Polsce normy zharmonizowane dotyczące poszczególnych dyrektyw, zastępujące dotychczasowe normy tam, gdzie to było właściwe.

Proces oceny zgodności wymaga w wielu przypadkach udziału jednostek notyfikowanych. Dlatego po 1 maja 2004 roku wprowadzono procedurę notyfikowania jednostek według schematu: uzyskanie przez jednostkę certyfikującą akredytacji Polskiego Centrum Akredytacji w odpowiednim zakresie, uzyskanie na tej podstawie autoryzacji odpowiedniego ministerstwa, a następnie notyfikowania jednostki krajom UE przez Ministerstwo Gospodarki.

Poświadczanie zgodności

Generalnie można przyjąć trzy możliwości wprowadzania wyrobów do obrotu:

- obszar nieregulowany obowiązujący dla wyrobów całkowicie bezpiecznych, obrót takimi wyrobami jest swobodny,
- obszar regulowany przepisami krajowymi, obrót zaś takimi wyrobami odbywa się według zasad kraju członkowskiego,
- obszar regulowany dotyczący maszyn mogących stwarzać zagrożenie.

Trzeci przypadek mający zastosowanie praktycznie do wszystkich maszyn i urządzeń budowlanych i drogowych zostanie przedstawiony szczegółowo poniżej.

Wymagania zasadnicze dla tej grupy wyrobów określają dyrektywy nowego podejścia. Z uwagi na wysoki stopień ogólności wymagań zawartych w dyrektywach i związane z tym trudności w bezpośrednim zastosowaniu do wyrobów szczegółowe wymagania określają normy zharmonizowane opracowane do tych dyrektyw. Maszyny, o których mowa, zazwyczaj podlegają wymaganiom kilku dy-

rektyw, co producent musi wziąć pod uwagę już na etapie projektowania wyrobu. I tu, pomimo że stosowanie norm zasadniczo nie jest obowiązkowe, jednak producentowi jest łatwiej wykazać zgodność wyrobu z wymaganiami zasadniczymi poprzez zgodność z normami zharmonizowanymi, a to jest w jego interesie.

Ocena zgodności wyrobu powinna być prowadzona według procedur modułowych wymienionych w poszczególnych dyrektywach, przy czym określono 8 modułów oceny zgodności w kilku dodatkowych wariantach i kombinacjach modułów na kolejnych etapach przygotowania i wdrożenia produkcji wyrobu. Niektóre moduły oparte są o system zarządzania jakością według ISO 9001 i wymagają udziału notyfikowanej jednostki certyfikującej ten system u producenta. Dyrektywy dla każdego wyrobu określają możliwe do zastosowania moduły, pozostawiając producentowi wybór.

Dyrektywa maszynowa określa rodzaje wyrobów, których nie dotyczy, oraz rodzaje maszyn i urządzeń bezpieczeństwa, dla których przy ocenie zgodności wymagany jest udział jednostki notyfikowanej. Dyrektywa w następujący sposób określa obowiązki producenta: maszyny muszą być tak zbudowane, aby spełniały swoje funkcje bez narażania na niebezpieczeństwo osób, środowiska i mienia; producent ma obowiązek określić i ocenić zagrożenia, które mogą wyniknąć przy użytkowaniu maszyny i wykorzystać to przy jej projektowaniu; przy projektowaniu maszyny i przy opracowaniu instrukcji obsługi producent ma obowiązek uwzględnić nie tylko normalne, ale również inne sposoby wykorzystania, których rozsądnie można się spodziewać.

Producent powinien wykonać niezbędne badania zespołów, połączeń lub gotowej maszyny dla określenia, czy ze wzglę-

du na konstrukcję lub wykonanie maszyny nadaje się do bezpiecznego montażu lub eksploatacji. Zobligowany jest sporządzić niezbędną dokumentację i przechowywać co najmniej 10 lat od daty wyprodukowania ostatniego egzemplarza maszyny. Dokumentacja techniczno-konstrukcyjna powinna zawierać m.in. rysunek zestawieniowy z rysunkami obwodów sterowania, obliczenia i wyniki badań niezbędne dla sprawdzenia zgodności maszyny z wymaganiami zasadniczymi, wykazy podstawowych wymogów dyrektywy maszynowej i norm zastosowanych przy projektowaniu, sprawozdanie z badań na zgodność z normą zharmonizowaną, egzemplarz dokumentacji techniczno-ruchowej, opis metod przyjętych dla eliminacji zagrożeń stwarzanych przez ma-

CE. Wprowadzenie maszyny do obrotu w dowolnym kraju UE daje prawo, zgodnie z naczelnymi zasadami, do swobodnego przemieszczania się wyrobu na terenie całej UE w trakcie całego okresu eksploatacji maszyny.

Inne wymagania

Wymaganiom dyrektyw podlega także obszar eksploatacji maszyn, w którym znajdują się maszyny różnego pochodzenia, w różnym wieku i stanie technicznym. Ten problem w stopniu bardzo wysokim dotyczy Polski. Mianowicie wiele maszyn budowlanych i drogowych (ale nie tylko) wjechało do Polski w ciągu ostatnich 25 lat, wiele z nich pracuje, a stan techniczny nie jest zadowalający. Wszystkie eksploatowane maszyny po-

Przepisy a codzienna praktyka

Spośród dostępnych źródeł informacji jako przykład wybrano oficjalne sprawozdanie Głównego Inspektora Pracy z działalności Państwowej Inspekcji Pracy w roku 2006 (sprawozdanie za rok 2007 nie jest jeszcze dostępne), które odnosi się m.in. do bezpieczeństwa maszyn w aspekcie spełnienia przez nie minimalnych wymagań (Dyrektywa 89/655/EWG). Stwierdzono w sprawozdaniu, że wysoce niezadowolające wyniki kontroli były skutkiem braku działań dostosowawczych lub ich niewystarczającego zakresu.

Uwaga: minimalnych wymagań nie spełniło 47% kontrolowanych maszyn i urządzeń. Aż 81% kontrolowanych pracodawców udostępniało pracownikom maszyny niespełniające minimalnych wymagań. Tylko jedna trzecia pracodawców podjęła jakiegokolwiek działania dostosowujące maszyny do minimalnych wymagań, przy czym 80% z nich czyniło to we własnym zakresie, jednak z powodu niewystarczającej wiedzy i kwalifikacji działanie te były nieskuteczne. To daje wiele do myślenia.

W sprawozdaniu odniesiono się również do spełnienia zasadniczych wymagań przez producentów i dostawców wyrobów, co prawda zakres ograniczył się do wyrobów podlegających przepisom zgodnie z kompetencjami Państwowej Inspekcji Pracy, ale bez większego błędu można wnioski przenieść także na inne wyroby. Zakwestionowano wyroby produkowane w kraju, jak też poza granicami UE.

Przyczynami tego stanu rzeczy są: powszechny brak znajomości przepisów wśród producentów krajowych, a także wśród osób/firm próbujących importować maszyny (nowe i używane) spoza obszaru UE oraz świadome omijanie przepisów dla minimalizacji kosztów produkcji.

Z obserwacji i kontaktów z potencjalnymi klientami wynika, że poziom wiedzy importerów dotyczący wprowadzania wyrobów do obrotu nie jest zadowalający, choć widać tu olbrzymi postęp. Zamykając temat bezpieczeństwa maszyn, można stwierdzić, że niektórzy producenci występują o dobrowolny znak bezpieczeństwa „B”, przy czym jest to z jednej strony czynnik marketingowy, z drugiej strony zaś czynią to także dla uzyskania wysokiego stopnia pewności zgodności z wymaganiami bezpieczeństwa ich wyrobów. Dotyczy to generalnie różnych maszyn budowlanych i drogowych, a także rusztowań.

Wojciech Wójtowicz
Instytut Mechanizacji Budownictwa
i Górnictwa Skalnego

Zdjęcia archiwum
Mercedes-Benz Polska Sp. z o.o.

szynę, opis działań podjętych przy produkcji seryjnej dla stałego zapewnienia zgodności z wymaganiami dyrektywy.

Jeśli wynika to z wymagań zastosowanej dyrektywy i przyjętego modułu oceny zgodności, to producent przeprowadza badania typu wyrobu WE w jednostce notyfikowanej. W przypadku dyrektywy maszynowej obowiązek taki wynika dla wyrobów wymienionych w załączniku IV na etapie projektowania, przy zastosowaniu innego modułu oceny zgodności na etapie produkcji seryjnej (już bez udziału jednostki notyfikowanej).

Przeprowadzenie oceny zgodności i potwierdzenie spełnienia wymagań umożliwia producentowi wystawienie deklaracji zgodności, w której potwierdza zgodność wyrobu z wymaganiami odpowiednich dyrektyw, ewentualnie także z wymaganiami norm oraz – jeżeli jest taki wymóg dla maszyny – oznakowanie jej znakiem

winny podlegać ocenie zgodnie z dyrektywą 89/655/EWG dotyczącą minimalnych wymagań bezpieczeństwa i ochrony zdrowia podczas pracy. Dyrektywa została przeniesiona do polskiego prawa w 2002 roku. Ocenie podlegają maszyny posiadające oznakowanie CE i znak bezpieczeństwa „B” w czasie wprowadzania do obrotu, a więc takie, które w swojej historii podlegały ocenie bezpieczeństwa, oraz te, które (z różnych powodów) nigdy nie podlegały ocenie bezpieczeństwa.

Rozporządzenie nakłada na pracodawców obowiązek przeprowadzenia weryfikacji maszyn, przystosowania ich do minimalnych wymagań i regularnej kontroli wymienionych w rozporządzeniu cech, sporządzanie określonych dokumentów z kontroli, sporządzenie instrukcji bezpiecznego użytkowania w przypadku, gdy takich instrukcji nie było.